

IPAR-ALDEKO IKASTOLA ipar-aldeko andereño batek

Frantziako erresumak 1901ean emandako legean aurkitu du *Seaska*-k, (ipar-aldeko ikastoletako eratzaillea, geroago argituko dudan bezala), elkarte bat osatzeko oinarria. Lege horren bidez, alegia, hiru lagun bilduz gero, hemengo *zuzendari gubernamendalek* zuzenean eman beharra dute elkarte hori eratzeko baimena, batere trabarik ezarri gabe. Zenbaitetan saiatu dira geroztik lege demokratiko hori behera botatzen; orain artio alferrik, ordea.

Honi lotuta batetik, eta hemen haurrak 5 urte eta 9 hilabete artio eskolará joateko behartuta ez egotea bestetik, euskal ikastolak bide egoki bat har zezakeela ikusi zuten *Seaskako* arduradunek, alderdi honetako haurrak euskeraz jabetuz gain, giroa bera euskalduntzeko familia barnetik hasita.

Legeak eta eskola ofizialen programak eman dezateken erraztasun horiei lotu behar honek, izua edo mezpretxuzko irriparra atera dezaioke ego-aldeko irakurlari. Ez dugu ahaztu behar, ordea, bi giro eta bi pentsakera ezberdinenpean daudela ipar eta hego-áldean.

Herralde honetan, gure klasikoen sorterria izanagatik ere (Lizarraga, Etxepare, Atsular, Oihenarte), ez zegoen ikastolarik eta ez euskal kulturaren tradizioz batere, bizirik. Frantses mintzairaren *axolak* eta *ederrak* zeharo liluratuta, nekez menperatzen du ipar euskaldunak (euskaldun *xeheaz* ari naiz beti) kulturari dagokionez morroin-kutsu hori.

Gehienetan, abertzaletasunak eraginda edo ondo azaldu ezin daitezkeen zenbait sendimenduk bultzatuta (alegia, frantses chauvinismoaren kontrako erantzun gisa, joanaren poesiak hunkituta edo bidegabekeriak gogaituta) iristen dira batzuk beren egiazko nortasuna ikustera.

Hau oso zaila da, gazte jendeak kanpora joan behar bait du lan bila; eta zaharrek ez bait dute ikasi beren hizkuntza gutxies-ten eta mezpretxatzen baizik...

Indar horiek, beraz, gorago esan dudan bezala, oso jende guti mogitzen dute oraindik. Hego-aldeko euskaldunen burruka ez da alferrikakoa izan esnatze-giro berri honetan; hau esan beharra dago. Baina *legetasunean* murgiltze hau, zeharo beharrezkoa du *Seaskak*, aintzina joango bada.

Saiakera moduan hasi zen hemengo ikastola bat orain dela hiru urte. Lehendabizi, Gipuzkoako andereño batekin, bizpahiru familiaren haurrak, Baionako apartamendu batetara bildurik; Biarritzen geroxeago, eta Arrangoitzen finkaturik bi urte delarik. Ikastola honek hogeitau haur ditu orain.

Lehenengo ikastola horrez gainera, 1970-71 ikastaroan beste bi ireki ziren: bata, Baionan 14 haurrekin; eta bestea, Donibane Lohitzunen, 25ekin.

1971-72an, berriz, bertze zombait: Donapaleun, Senperen, Ziburun eta Hendaian (Hemen *Seaskakoaz* gain, bertze bat iriki

dute). Hazparnen, tokia eta diru biltzeak eratzen ari dira bertako gurasoak, heldu den ikastarorako.

Hontaz gainera, badira bertze lau andereño-ikasle Gipuzkoako zenbait herritan, datorren urtean ikastola batez arduratzeko presatzen ari. Han, Pedagogia, gure Herriko historia eta hizkuntza ikasiko dute bederatzi hilabetez.

Ugaritze hau dela-ta, lehenengo Biltzar Nagusia eratu zen Abuztuaren 28an, ikastola bakoitzeko gurasoen arduradunak, andereño guziak eta *Seaskako* zuzendariak bildurik. Pedagogia, alfabetatze, ikastola-berri eta ekonomiari buruzko talde bereziak eratu dira guraso eta andereñoekin, nor bere lanari lotuta, bultzada berri hau bide zuzenetik eramateko. Seaska lagunartek, koordinazio lana du bere gain, eta diru aldetik *segurantzia* bat ikastola guzietarako. Herri bakoitzak, ordea, askatasun osoa atxikitzen du bere problema bereziak zuzentzeko.

Eta anitz da zuzendu beharra ipar-aldeko ikastolan. Haurrak altxatzeko, hezitzeko era jatorra (geure geurea eta era berean gizatarrak) aurkitzea da, ene ustez, larriena eta iristen zailena. Inguruko edo urrungo herrien pedagogia hartu eta bere hartan emateari errazena deritzat, ez ordea, egokiena. Eta norainokoa behar duen izan egokiera hori jakitea... Ez dugu haur *hibridorik* nahi; erderaren gainetik (esateko era bat da) euskera ezarri eta gure eginbeharra egina dela ez dugu uste. Honetan ari diren hegoaldeko taldeekin hartu-eman hestutan derrigor behar dugu lan egin, gure artean ez bait dugu inor honetarako eratu eta euskal ikastolak batasun batean eraman behar direla sinetsita bait gara.

Batasun hau dela-ta, beste hutsune bat ikusten dugu: programa-oinarri baten falta ikastola guzietarako. Honetan zerbaitxo egina dugu aurtengo ikastaroari begira. Baditugu gai nagusiak ondo berezita: esku-lan, obserbazio-joko, elkar-hizketa, margotza, bara-

tzagintza, abere-zaintza, ritmo eta kanta, soinu-jotze, gimnastika, ikerketa eta honi buruzko ariketa, matematika, irakurketa, etab.

Pedagogi taldeak, sortu berria, ez du goi-mailarako nahirik, eta norberaren esperientzia soila dugu gidari, baina egiazko talde baliotsua izango garelakoan gara. Aurten hasiak ditugu Freinet-en Pedagogia frantsez jarraitzaileekin biltzarrak. Hilero, ikastola ala "école" batean biltzen gara, pondu berezi batez mintzatzeko. Frantsez herrientsek gurekiko atsegin eta izpiritu zabalez jokutzen dute.

Trabarik ez zaigu falta. Esate baterako Donapaleun edo Hazparnen edo Arrangoitzen edo non-nahiko ikastolatan, Gipuzkoa edo Bizkaiko haur kantak besterik ez erakusteak dakarren koska... bertako prestatu bitartean behintzat. Eta Lapurdiko itsas ertzeko herri bateko zenbait gurasoek *Sarako* hizkuntza duen andereño bat hertsiki galdegin ondoren, baxenabartar bat onartzea, honen hizkera gipuztar batena baino bertago delakoan (egia ez dena), hau *español*-la dela-ta... Eta gure andereño batek, heletarra bera, Bilbora ikastera joana igaz eta ia zipitzik ez ulertzea hango ikastoletan... hauek guziak euskeraren batasunik ez dugulako.

Alfabetakuntza mailan ere badugu hemen beste problema bat. Ikastolak, lehen irakaskintza, alegia *enseignement primaire* osatu dezakeenik ez zaie hemengo gurasoei burutik ere pasa, alderdi honetako mentalidadea dela-ta, lehen esan dudana bezala. Honetara iritsiko ote garen nehoiz, geroak erranen du.

Baina orain, sei urtetik gorako haurrentzako, euskaldun eta euskera ikasi nahi dutenentzako, astean behin, ortzegun arratsaldeetan, klaseak eratzen ditugu. Egia esan, ez dugu sobe-bera espero haur horiengandik. Jolasera joan beharrean, pesta eguneko ordu horiek ikastolan pasa beharrak, ez ditu gure alde jartzen, baina jolas eta ikasgaien sistema atseginez gehienak gureganatzen ditugu. Ihaz, Arrangoitze eta Donibane Lohitzunen

artean, berrogeiren bat haur bildu ziren. Honetarako gaurdaino ez dugu programa berezirik, eta andereño bakoitzaren eskutan utzi dugu klase-eratzea.

Bestetik ere, gure ttipien ikastoletatik, 6 urtetan ateratzen diren horiek, ezin ditugu zeharo esku artetik utzi. Hau argi ikusten dugu. Heldu diren urtetarako gau klase-edo nola antolatu ikusi beharra dugu. Frantsetik hartuko duten hizkuntza ikasi hori, euskeraz ere eman behar zaie derrigor, eta hizkuntzaz bertze, gizatartu eta geure nortasunaz jabetu egin behar. Eta hau guzia, nola? Eta nola egin, bestetik, hilean behin izango den gurasoen batzarra ikastola bakoitzean? Hona ikertze-lan serio bat eskatzen duen zenbait problema.

Diru gora-beherak ematen dizkie, noski, buruauste ez tipiak *Seaskako* adiskideei. Hilero 20 libera ordaindu behar da familiako, haur bat, bi edo hiru igorritz gero ikastolara. Eta hau, ahal dutelarik (zenbaitek gehiago ere ematen du). Esan beharrik ez da, honela biltzen den dirua ez dela aski gastuak ordaintzeko. Igaz lehen aldiz izan zuten Konseilu Jeneralaren (hego aldeko Diputazioko antzeko bat) laguntza. Eta honez gainera, sustengaitzaile eta ikastolen festetan biltzen denari esker mantentzen dira gure ikastolak orain arte. Halere, ezin dugu ahaztu, *marathon* gogor honetan irauteko badutela *Seaskakoek* asmamenari eragiteko beharra.

Hontaz gainera eta *Seaskako* ikastolak gure ustez herria euskalduntzeko bide zuzena daramatenak izanarren, badugu iparaldean helburu bera duten lankiderik. *Itinérante* izeneko 2 edo 3 errientsa euskaldunak dira horietakoak. Hauek frantses erresumak ordainduta dira, "Ikas" izeneko Asoziazioan biltzen dira, eta astean hirutan, ordubetez egiten dute ikasgaia *écoles maternelles* delakoetan. *C.E.S.*etan (11 urtetatik gorako Lizeoak) nahi duten ikasleek hartzen ahal dute euskal eskola, astean behin.

Ezin dugu errientsa hauen lana gutietsi, beren haurrak, denak utzita, euskal ikastolara igortzeko gauza ez diren gurasoentzako erdi bide bat dugu-ta. Euskaldun diren haurrak mintzairari eutsiko diote agian, baina erdaldunak euskalduntzeko modu bezala dai-teke hau onar.

Era honetara euskal ikasgaiak ematea, sasi-euskaltzaleak la-saitzeko bide bat besterik ez dela pentsatzen dutenak ere badira. Ez zaie, behar bada, arrazoirik falta.

Ez dut lan hau bukatu nahi, frantses errientsa Mm. Lartigan delakoaren errespetu gabeko jokaera atzerakoia salatu gabe: Amikutzeko bere ikastolan, Oihergi-Labetze herrietan, haurrak zi-gortzen ditu euskeraz egiten duten bakoitzean. Aintzakotzat har-tzekoa dugu hau. Baita beste hau ere: *Euskal Herriko* frantses-gobernamenduko *Irakasleen Sindikatak* (S.N.I.) orain dela bi urte, eske bat egin dio Gobernamenduari euskera eta bearnesa debekatua dagoela eskoletan oroitaraziz.

Bi berri hauek gureganaino heldu dira. Zenbat azpilan ez ote dagoen...